

Právo na tlmočenie a preklad v trestnom konaní v EÚ: nové opatrenie na posilnenie procesných práv podozrivých alebo obvinených osôb

Libor Klimek*

Úvod

Tretí pilier EÚ (ďalej len „III. pilier“), predstavený v roku 1993, poňal oblasť trestného práva, v rámci ktorého možno hovoriť o medzivládnej spolupráci. Pôvodne bol pomenovaný ‘Spravodlivosť a vnútorné veci’¹, neskôr ‘Policajná a justičná spolupráca v trestných veciach’². Členské štáty si priali do určitej miery medzinárodnú spoluprácu v trestných veciach, ale neboli pripravené na uplatnenie plne nadnárodného mechanizmu. Tak dal III. pilier členským štátom inštitucionalizované fórum pre diskusiu o vybraných otázkach bez toho, aby boli vystavené nadnárodným kontrolám.³

Vplyvom Lisabonskej zmluvy⁴ bola existencia III. piliera právne prekonaná. Otázky tretieho piliera boli presunuté do oblasti bývalého prvého komunitárneho piliera. Tento proces sa nazýva komunitarizácia tretieho piliera.⁵ Avšak, v časoch III. piliera bolo prijatých množstvo legislatívnych opatrení či aktov. Taktiež boli zahájené legislatívne aktivity so zameraním na jednotlivé oblasti trestného konania, ktoré sú predmetom diskusií do dnešných dní. Jednou z takýchto oblastí je právo na tlmočenie a preklad v trestnom konaní.

* JUDr. Libor Klimek, interný doktorand (Trestné právo), Fakulta práva Paneurópskej vysokej školy, Bratislava, Slovenská republika; e-mail: libor.klimek(at)yahoo.com.

¹ Hlava VI Zmluvy o EÚ v pôvodnom znení – Ustanovenia v oblasti spravodlivosti a vnútorných vecí (čl. K-K.9), Úradný vestník EÚ, C 191/1, 29. 7. 1992.

² Hlava VI Zmluvy o EÚ v znení Amsterdamskej zmluvy – Ustanovenia o policajnej a justičnej spolupráci v trestných veciach (čl. 29-42), Úradný vestník EÚ, C 340, 10. 11. 1997; obdobne aj neskôr v Zmluve o EÚ v znení Zmluvy z Nice, Úradný vestník EÚ, C 321, 29. 12. 2006.

³ CRAIG, P.: *The Lisbon Treaty: Law, Politics, and Treaty Reform*. Oxford University Press, 2010, s. 334.

⁴ Lisabonská zmluva, ktorou sa mení Zmluva o EÚ a Zmluva o založení Európskeho spoločenstva. Úradný vestník EÚ, C 306/1, 17. 12. 2007.

⁵ PIRIS, J.-C.: *The Lisbon Treaty: A Legal and Political Analysis*. Cambridge University Press, 2010, s. 177; PIRIS, J.-C.: *The Future of Europe: Towards a Two-Speed EU?* Cambridge University Press, 2011, s. 46.

Za účelom zabezpečovania práva na tlmočenie a preklad bolo v rámci EÚ v nedávnych rokoch vypracovaných niekoľko legislatívnych iniciatív či návrhov, ktoré sa nestretli s úspechom. Úspešným legislatívnym opatrením na úrovni EÚ sa stala až *Smernica 2010/64/EÚ o práve na tlmočenie a preklad v trestnom konaní*⁶, prijatá v roku 2010. Členské štáty EÚ uvedú do účinnosti opatrenia potrebné na dosiahnutie súladu s touto smernicou do 27. októbra 2013. To implikuje, že zabezpečovanie práva na tlmočenie a preklad v trestnom konaní v rámci EÚ má byť posilnené novým rozmerom.

Úmyslom príspevku je prezentovanie súčasného právneho rámca práva na tlmočenie a preklad v trestnom konaní, ktorý je zakotvený Dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd. Následne analyzuje ohlasy EÚ, jej pokusy o posilnenie procesných záruk v sledovanej oblasti, ako aj záruky pokryté Smernicou 2010/64/EÚ o práve na tlmočenie a preklad v trestnom konaní.

1. Súčasný medzinárodný právny rámec práva na tlmočenie a preklad: Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd

Spoločný medzinárodný právny základ pre ochranu práv podozrivých alebo obvinených osôb v trestnom konaní nachádzame v *Dohovore o ochrane ľudských práv a základných slobôd* (známy aj ako Európsky dohovor, ďalej len „Dohovor“).⁷ Bol prijatý Radou Európy v roku 1950. Rokovania predchádzajúce jeho finálnej podobe neboli jednoduché. Tak ako pri mnohých medzinárodných zmluvách, prebiehali v znamení konkurujúcich si vízií. Aj keď prijatý text Dohovoru predstavuje kompromis, napriek tomu predstavuje jasné ví-

⁶ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2010/64/EÚ zo dňa 20. októbra 2010 o práve na tlmočenie a preklad v trestnom konaní. Úradný vestník EÚ, L 280/1, 26. 10. 2010.

⁷ Rada Európy, *Séria európskych zmlúv č. 005 [1950]*. Oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí č. 209/1992 Zb. o dojednaní Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd a protokolov na tento dohovor nadväzujúcich.

ťažstvo pre potvrdenie určitých ľudských práv.⁸ Na účely práva na tlmočenie a preklad v trestnom konaní sú najrelevantnejšie *právo na slobodu a bezpečnosť*⁹ a *právo na spravodlivé súdne konanie*¹⁰.

Na základe Dohovoru, každý, kto je zatknutý, musí byť oboznámený bez meškania a v jazyku, ktorému rozumie, s dôvodmi svojho zatknutia a s každým obvinením proti nemu.¹¹ Navyiac, každý, kto je obvinený z trestného činu, má právo byť bez meškania a v jazyku, ktorému rozumie, podrobne oboznámený s povahou a dôvodom obvinenia proti nemu.¹² Toto ustanovenie je zamerané na informácie, ktoré musia byť dané obžalovanému v čase obvinenia alebo začatia konania. Pokiaľ ide o vzťah týchto práv, prvé z nich vyžaduje menej detailov a nie je tak rigorózne (prísne).¹³ Okrem toho, Dohovor dodáva, že takáto osoba má právo na bezplatnú pomoc tlmočníka, ak nerozumie jazyku používanému pred súdom alebo týmto jazykom nehovorí.¹⁴

Prirodzene, ustanovenia článkov Dohovoru sú len kostrou. Pre správne porozumenie povahy vyššie uvedených práv je potrebné nazrieť do judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva. Berúc do úvahy jeho judikatúru, obvinený má právo na bezplatné tlmočenie aj v prípade jeho usvedčenia, má právo na to, aby dostal dokumenty opisujúce obvinenie v jazyku, ktorému rozumie, tlmočenie musí byť dostatočné na to, aby obvinenej osobe umožnilo rozumieť konaniu a tlmočník musí byť kompetentný.¹⁵ Poskytnuté tlmočenie musí byť na dostatočne vysokej úrovni, aby obžalovanému umožnilo rozumieť prípadu vedenému proti nemu a obhajovať sa. Toto právo sa vzťahuje na dokumentačný materiál a na predsúdne konanie.¹⁶ Úroveň tlmočenia musí byť adekvátna a podrobnosti obvinenia sa osobe musia poskytnúť v jazyku, ktorému rozumie.¹⁷ To, že obžalovaný primerane ovláda jazyk používaný

pred súdom, musia dokázať justičné orgány a obžalovaný nemusí dokazovať, že tento jazyk neovláda primerane. Tlmočník musí byť kompetentný a sudca musí zabezpečiť spravodlivosť konania.¹⁸

Pokiaľ ide o EÚ, uvedené záruky boli prijaté. Na základe Zmluvy o EÚ¹⁹, základné práva, tak ako sú zaručené Dohovorom a ako vyplývajú z ústavných tradícií spoločných pre členské štáty, predstavujú všeobecné zásady práva EÚ.²⁰ Avšak, aj keď všetky členské štáty EÚ sú zmluvnými stranami Dohovoru, EÚ je názoru, že posilnenie vzájomnej dôvery si vyžaduje dôslednejšie uplatňovanie práv a záruk uvedených v Dohovore.

Navyiac, keď bol Dohovor vypracovaný v roku 1950, cezhraničná komunikácia, cestovanie, trestná činnosť a justičná spolupráca boli menej časté ako v dnešných dňoch. Opatrenia založené na vzájomnom uznávaní justičných rozhodnutí, akým je napríklad európsky zatykač²¹ či príkaz na zaistenie majetku alebo dôkazov v EÚ²², zmenili charakter cezhraničného trestného konania, ale práva obsiahnuté Dohovore neboli navrhnuté tak, aby ponúkli záruky v takýchto typoch konaní.²³ Pokiaľ ide o *právo na spravodlivé súdne konanie*, nebolo navrhnuté vo svetle súčasnej úrovne cezhraničnej trestnej činnosti.

⁸ GREER, S.: *The European Convention on Human Rights: Achievements, Problems and Prospects*. Cambridge University Press, 2007, s. 18, 20.

⁹ Čl. 5 Dohovoru.

¹⁰ Čl. 6 Dohovoru. Aj keď v súvislosti s čl. 6 Dohovoru je zrejmé, že cieľ zákonnosť či „férovosť“ procesu (od angl. *fair trial*), na tomto mieste autor poznamenáva, že sa distancuje od termínu „spravodlivosť“, jednak v kontexte Európskeho dohovoru, v práve EÚ, ako aj v práve ako celku, nakoľko je názoru, že spravodlivosť je filozofickou kategóriou, nie právnym pojmom.

¹¹ Čl. 5 ods. 2 Dohovoru.

¹² Čl. 6 ods. 3 písm. a) Dohovoru.

¹³ MOLE, N. et HARBY, C.: *The right to a fair trial: A guide to the implementation of Article 6 of the European Convention on Human Rights*. 2nd edition. Strasbourg: Council of Europe, 2006, s. 58.

¹⁴ Čl. 6 ods. 3 písm. e) Dohovoru.

¹⁵ *Luedicke, Belkacem a Koç v. Nemecko* [1978]. Application no. 6210/73, 6877/75, 7132/75.

¹⁶ *Kamasinski v. Rakúsko* [1989]. Application no. 9783/82.

¹⁷ *Brožicek v. Taliansko* [1989]. Application no. 10964/84.

¹⁸ *Cuscani v. Spojené kráľovstvo* [2002]. Application no. 32771/96.

¹⁹ Zmluva o EÚ v znení Lisabonskej zmluvy. Úradný vestník EÚ, C 83/13, 30. 3. 2010.

²⁰ Bližšie pozri čl. 6 ods. 3 Zmluvy o EÚ.

²¹ Rámcové rozhodnutie Rady 2002/584/SVV zo dňa 13. júna 2002 o európskom zatykači a postupoch odovzdávania osôb medzi členskými štátmi. Úradný vestník ES, L 190/1, 18. 7. 2002. Bližšie pozri KLIMEK, L.: *European Arrest Warrant: Procedural Instrument for Public Order Enforcement in the EU's Area of Freedom, Security and Justice*. In: BĚLOHLÁVEK, A. J. et ROZEHNALOVÁ, N. (eds.): *Czech Yearbook of International Law 2012*, Vol. 3. Juris Publishing: New York – USA, 2012, s. 3–18; HAMULÁK, O.: *Eurozatykač, tři ústavní soudy a dominance práva Evropské unie*. Olomouc: Iuridicum Olomoucnense, 2011.

²² Rámcové rozhodnutie Rady 2003/577/SVV z 22. júla 2003 o vykonaní príkazu na zaistenie majetku alebo dôkazov v EÚ. Úradný vestník EÚ, L 196/45, 2. 8. 2003. Bližšie pozri ZÁHORA, J.: *Príkaz na zaistenie majetku alebo dôkazov v Európskej únii*. In: *Kriminalistika*, roč. 39, č. 2/2006, s. 122–127.

²³ Proposal for a Council Framework Decision on the right to interpretation and translation in criminal proceedings. SEC (2009) 915.

2. Ohlasy v EÚ a Plán na posilnenie procesných práv podozrivých alebo obvinených osôb v trestnom konaní

Vzhľadom na rastúcu globalizáciu, váhe práva na tlmočenie a preklad sa prisudzuje obrovský význam. Globalizácia má za následok stále väčší výskyt medzinárodných a zahraničných prvkov v trestnom konaní. Situácia bola zvýraznená tým, že EÚ financuje projekty v tejto oblasti. Právo na tlmočníka bolo vyzdvihnuté ako základné právo na národnej či medzinárodnej úrovni, ako aj na európskej.²⁴ Odstránenie vnútorných hraníc v rámci EÚ a narastajúce uplatňovanie práva na voľný pohyb a pobyt viedli k nárastu počtu osôb podieľajúcich sa na trestnom konaní v inom členskom štáte ako v štáte ich pobytu.

S postupným príchodom konca roka 1999 sa konalo zasadnutie Európskej rady v Tampere (Fínsko). Ako jeho výsledok bol predstavený prvý viacročný politický rámec III. piliera, zameraný na päťročné obdobie rokov 1999-2004. Európska rada poslala na tomto zasadnutí silný politický odkaz a potvrdila význam EÚ ako priestoru slobody, bezpečnosti a spravodlivosti, čo sa odrazilo aj v záveroch zasadnutia.²⁵ Odsúhlasila rad politických smerov a priorít, ktoré by urýchlili vytvorenie tohto priestoru a predložila k tomu tiež časový harmonogram. Európskou radou bolo poukázané, že potrebná aproximácia právnych predpisov by uľahčila spoluprácu medzi justičnými orgánmi a justičnú ochranu práv jednotlivcov.²⁶ Závery zasadnutia viedli k zlepšeniu v tvorbe politík v oblasti vtedajšieho III. piliera, k tučtom nových prijatých legislatívnych aktov a k značným počtom legislatívnych podnetov či návrhov.

Hoci na úrovni EÚ boli prijaté rôzne opatrenia na zabezpečenie bezpečnosti občanov, stále existuje potreba riešiť konkrétne problémy, ktoré môžu nastať, ak je nejaká osoba podozrivá alebo obvinená v trestnom konaní. V súčasnosti je justičná spolupráca v trestných veciach v rámci EÚ založená na základe vzájomného uznávania justičných rozhodnutí v trestných veciach.²⁷ Hlavným cieľom vzájomného uznávania je automatické uznávanie a výkon justičných rozhodnutí v trestných veciach z členského štátu „A“ v iných členských štátoch EÚ, a to s minimálnymi formalitami a obmedze-

nými dôvodmi zamietnutia. Filozofia spočíva v tom, že členské štáty namiesto viditeľného pokusu o harmonizáciu ich trestného práva procesného pod vlajkou EÚ, môžu podporovať justičnú spoluprácu a nebudú musieť zásadne meniť svoje trestné práva. Sú „iba“ povinné prijať justičné rozhodnutia vydané v iných členských štátoch.²⁸

Avšak, vzájomné uznávanie justičných rozhodnutí samo o sebe nemá takú efektivitu, ako v spojení s vytváraním rovnocenných noriem procesných práv v trestnom konaní v rámci celej EÚ. Na základe Haagskeho programu²⁹ z roku 2004, ďalšia realizácia vzájomného uznávania bola zameraná na vytváranie rovnocenných noriem procesných práv v trestnom konaní.³⁰ V tomto kontexte mal byť do konca roka 2005 prijatý Návrh Rámcového rozhodnutia o určitých procesných právach v trestnom konaní v EÚ.³¹ Návrh síce predstavený bol, no k prijatiu rámcového rozhodnutia nedošlo. Reakcia členských štátov k návrhu bola väčšinou negatívna. Aj keď zaznamenal pozitívny prístup k zaujatiu pozornosti na zabezpečenie práv podozrivých osôb v trestných veciach, mnohé členské štáty sa domnievali, že zodpovednosť za takéto práva je predovšetkým vnútroštátnou záležitosťou. Niektoré štáty boli názoru, že Dohovor poskytuje dostatok záruk. Najhorlivejší odporca návrhu bolo Spojené kráľovstvo. Ako kompromis navrhlo obmedziť rámcové rozhodnutie len na cezhraničné postupy, ako je napríklad konanie o európskom zatýkaní rozkaze. Štáty nedosiahli zhodu, tak bol návrh stiahnutý z európskeho programu.³²

Pre úplnosť uvádzame, že ďalším neúspešným projektom bol Návrh Rámcového rozhodnutia o práve na tlmočenie a preklad v trestnom konaní³³, predstavený v roku 2009. Na zasadnutí Rady pre spravodlivosť a vnútorné veci sa síce dosiahla zhoda o celkovom prístupe, avšak nebol dostatok času na prijatie návrhu do 1. decembra 2009, dátumu nadobudnutia platnosti Lisabonskej zmluvy. Návrh sa stal obsolentným, keďže prijímanie rámcových rozhodnutí³⁴, najtypickejších aktov

²⁴ BULNES, J.: *Free Acces to Interpretation and Translation*. In: FANEGO, C. A.(ed.): *Garantías procesales en los procesos penales en la Unión Europea*. Valladolid: Lex Nova, 2007, s. 153.

²⁵ Presidency Conclusions, Tampere European Council of 15-16 October 1999. In: VERMEULEN, G.: *Essential texts on International and European Criminal Law*. 4th edition. Antwerpen – Apeldoorn: Maklu, 2005, s. 327–341.

²⁶ Bod 33 záverov zasadnutia Európskej rady v Tampere.

²⁷ K vzájomnému uznávaniu v rámci primárneho práva EÚ bližšie pozri čl. 82 Zmluvy o fungovaní EÚ. Úradný vestník EÚ, C 83/47, 30. 3. 2010.

²⁸ MITSILEGAS, V.: *Trust-building Measures in the European Judicial Area in Criminal Matters: Issues of Competence, Legitimacy and Inter-institutional Balance*. In: BAL-ZAQ, T. et CARRERA, S. (eds.): *Security Versus Freedom?: A Challenge for Europe's Future*. Aldershot: Ashgate, 2006, s. 279.

²⁹ Haagsky program: Posilňovanie slobody, bezpečnosti a spravodlivosti v EÚ. Úradný vestník EÚ, C 53/1, 3. 3. 2005.

³⁰ Bod 3.3.1 Haagskeho programu.

³¹ KOM(2004) 328.

³² Van der VLIS, E.-J.: *The right to interpretation and translation in criminal proceedings*. In: *The Journal of Specialised Translation*, Issue 14, July 2010, s. 32.

³³ KOM(2009) 338.

³⁴ Čl. 34 ods. 2 písm. b) Zmluvy o EÚ v znení Amsterdamskej zmluvy. Úradný vestník ES, C 340, 10. 11. 1997; čl. 34 ods. 2 písm. b) Zmluvy o EÚ v znení Zmluvy z Nice. Úradný vestník EÚ, C 321/E/5, 29. 12. 2006.

obdobia III. piliera, bolo nahradené prijímaním smerníc³⁵.

Absencia konkrétneho nástroja EÚ, poskytujúceho minimálne štandardy uplatniteľné na podozrivých v cezhraničných konaniach, by mohla viesť k názoru, že EÚ nedostatočne podporuje minimálne štandardy trestných konaní v jednotlivých členských štátoch. Existujúce normy v rámci zmluvného práva sú nerovnomerne dodržiavané, a to aj v rámci EÚ. Ak je proti niekomu vedené trestné konanie v inom členskom štáte, je v tomto prípade prítomný potenciál, že sa s takouto osobou nebude zaobchádzať rovnakým spôsobom tak, ako by sa malo zaobchádzať s vlastnými štátnymi príslušníkmi.

V posledný deň právnej existencie III. piliera, Rada EÚ schválila *Plán na posilnenie procesných práv podozrivých alebo obvinených osôb v trestnom konaní*³⁶ (ďalej len „plán“), ako základ pre budúce opatrenia v oblasti trestného práva. Na úrovni EÚ by sa mali prijať opatrenia s cieľom posilniť práva podozrivých alebo obvinených osôb v trestnom konaní. Rada vyzvala Európsku komisiu, aby predložila návrhy nasledujúcich opatrení, týkajúcich sa trestného konania: (A) *preklad a tlmočenie*, (B) poučenie o právach a informovanie o obvineniach, (C) právne poradenstvo a právna pomoc, (D) komunikácia s príbuznými, zamestnávateľmi a konzultárnymi orgánmi, (E) osobitné záruky podozrivých alebo obvinených osôb, ktoré sú ohrozené, ako aj (F) aby predložila Zelenú knihu o väzbe. Dodávame, že uvedený výpočet opatrení nie je absolútny.

Pokiaľ ide o prvé uvedené opatrenie, *preklad a tlmočenie*, Rada v pláne argumentuje, že *podozrivá alebo obvinená osoba musí mať možnosť rozumieť, čo sa deje, a vyjadriť sa tak, aby jej bolo rozumieť. Ak nehovorí jazykom, ktorý sa používa v konaní, alebo mu nerozumie, potrebuje tlmočníka alebo preklad základných procesných dokumentov*. Rada dodáva, že osobitná pozornosť by sa mala venovať potrebám podozrivých a obvinených osôb s poruchami sluchu.

3. Nové záruky v EÚ: Smernica 2010/64/EÚ o práve na tlmočenie a preklad v trestnom konaní

Tak ako napríklad svedok má v trestnom konaní širokú škálu práv³⁷, taktiež podozrivý alebo obvinený dis-

³⁵ Čl. 82 ods. 2 Zmluvy o fungovaní EÚ. Úradný vestník EÚ, C 83/47, 30. 3. 2010.

³⁶ Uznesenie Rady zo dňa 30. novembra 2009 o pláne na posilnenie procesných práv podozrivých alebo obvinených osôb v trestnom konaní. Úradný vestník EÚ, C 295/1, 4. 12. 2009. Bližšie pozri KLIMEK, L.: *Posilnenie procesných práv v trestnom konaní: aktuálny vývoj legislatívnych opatrení v EÚ*. In: *Trestní právo*, roč. 15, č. 10 (2011), s. 22-27.

³⁷ Bližšie pozri POLÁK, P.: *Svedok v trestnom konaní*. Bratislava: Eurokódex, 2011, s. 132 a nasl.

ponuje právami, medzi ktoré patrí právo na tlmočenie a preklad. V jednotlivých členských štátoch je obsah a rozsah tohto práva rôzny. Zmluva o fungovaní EÚ odkazuje na práva jednotlivcov v trestnom konaní ako na jednu z oblastí, kde môžu byť stanovené *minimálne pravidlá s pôsobnosťou v EÚ*, a to prostredníctvom smerníc.³⁸

Na základe iniciatívy členských štátov³⁹, Európska komisia vypracovala návrh smernice⁴⁰, cieľom ktorej má byť stanovenie spoločných minimálnych štandardov v súvislosti s právom na tlmočenie a preklad v trestnom konaní v celej EÚ. Tento návrh predstavoval prvý krok v rade opatrení stanovených vo vyššie uvedenom pláne.

Následne, v roku 2010 bola prijatá *Smernica 2010/64/EÚ o práve na tlmočenie a preklad v trestnom konaní*⁴¹ (ďalej len „smernica“), týkajúca sa opatrenia „A“ plánu. Smernica zahŕňa spoločné minimálne pravidlá, ktoré sa majú uplatňovať v oblastiach tlmočenia a prekladu v trestnom konaní v rámci EÚ. Je určená členským štátom EÚ, avšak, nie všetkým. Dánsko sa nezúčastňuje na prijatí tejto smernice, nie je ňou viazané ani nepodlieha jej uplatňovaniu.⁴² Pokiaľ ide o vzťah smernice a Dohovoru, smernica sa opiera o Dohovor, ako aj k Dohovoru vypracovanú súvisiacu judikatúru. Avšak, úroveň ochrany by nemala byť nižšia,

³⁸ Pozri čl. 82 ods. 2 písm. b) Zmluvy o fungovaní EÚ. Úradný vestník EÚ, C 83/47, 30. 3. 2010.

³⁹ Iniciatíva Belgického kráľovstva, Spolkovej republiky Nemecko, Estónskej republiky, Španielskeho kráľovstva, Francúzskej republiky, Talianskej republiky, Luxemburského veľkoveľkoduľstva, Maďarskej republiky, Rakúskej republiky, Portugalskej republiky, Rumunska, Fínskej republiky a Švédskeho kráľovstva na účely prijatia smernice Európskeho parlamentu a Rady o právach na tlmočenie a preklad v trestnom konaní. Úradný vestník EÚ, C 69/1, 18. 3. 2010.

⁴⁰ Návrh Smernice o práve na tlmočenie a preklad v trestnom konaní. KOM(2010) 82. Tento návrh je podobný neúspešnému Návrhu Rámcového rozhodnutia Rady o práve na tlmočenie a preklad v trestnom konaní z roku 2009 [KOM(2009) 338; SEC(2009) 915] a zároveň ho nahrádza.

⁴¹ Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2010/64/EÚ zo dňa 20. októbra 2010 o práve na tlmočenie a preklad v trestnom konaní. Úradný vestník EÚ, L 280/1, 26. 10. 2010.

⁴² Tento postoj je zaujatý a ohľadom osobitný režim vzťahujúci sa na Dánsko pri prijímaní legislatívnych opatrení EÚ v oblasti trestného práva, t.j. na Protokol č. 22 o postavení Dánska s ohľadom na priestor slobody, bezpečnosti a spravodlivosti, pripojeným k Zmluve o EÚ a Zmluve o fungovaní EÚ. Úradný vestník EÚ, C 83/299, 30. 3. 2010. Naviac, na tomto mieste je vhodné poznamenať, že aj napriek osobitnému postaveniu Spojeného kráľovstva a Írska pri prijímaní legislatívnych opatrení EÚ v oblasti trestného práva, tieto štáty oznámili želanie zúčastniť sa na prijatí a uplatňovaní smernice. Viac čl. 3 Protokolu č. 21 o postavení Spojeného kráľovstva a Írska s ohľadom na priestor slobody, bezpečnosti a spravodlivosti, pripojeným k Zmluve o EÚ a Zmluve o fungovaní EÚ. Úradný vestník EÚ, C 83/295, 30. 3. 2010.

ako sú štandardy stanovené v Dohovore alebo v Charte základných práv EÚ⁴³.

Členské štáty EÚ uvedú do účinnosti opatrenia potrebné na dosiahnutie súladu so smernicou do 27. októbra 2013.⁴⁵ To implikuje, že zabezpečovanie práva na tlmočenie a preklad v trestnom konaní v členských štátoch EÚ má byť posilnené novým rozmerom.

Predmet úpravy a rozsah pôsobnosti smernice sa týka pravidiel týkajúcich sa práva na tlmočenie a preklad:⁴⁶

1. v trestnom konaní, a
2. v konaní o európskom zatýkacom rozkaze.

Tento rozsah smernice sa vzťahuje na každú osobu od chvíle, keď je podozrivá zo spáchania trestného činu, až do ukončenia konania, vrátane konania o opravnom prostriedku.⁴⁷ Dôležitým bodom je skutočnosť, že do rozsahu pôsobnosti patria aj konania týkajúce sa európskeho zatýkacieho rozkazu.⁴⁸ Na druhej strane, rozsah smernice sa nevzťahuje na konania, ktoré môžu viesť k uloženiu sankcií iným orgánom ako trestným súdom (typicky administratívne konanie).⁴⁹

Smernica netrvá na tom, aby tlmočenie alebo preklad boli zabezpečené výlučne v rodnom jazyku podozrivých alebo obvinených osôb. Aj keď primárne by sa mali zabezpečiť v rodnom jazyku, možné je tlmočenie alebo preklad v akomkoľvek inom jazyku, ktorým takéto osoby hovoria alebo mu rozumejú. Pre porovnanie, ako sme uviedli vyššie, v súvislosti s Dohovorom je situácia obdobná, t.j. podrobnosti obvinenia sa osobe musia poskytnúť v jazyku, ktorému rozumie. Naviac, v rámci Medzinárodného trestného tribunálu pre bývalú Juhosláviu bolo poukázané, že jazyk tlmočenia musí byť vždy jazyk, ktorému obžalovaný rozumie, avšak nie je nevyhnutné, aby obžalovaný ho poznal ako svoj vlastný jazyk.⁵⁰

⁴³ Úradný vestník EÚ, C 83/389, 30. 3. 2010.

⁴⁴ Bod 32 preambuly smernice.

⁴⁵ Čl. 9 ods. 1 smernice.

⁴⁶ Čl. 1 ods. 1 smernice.

⁴⁷ Čl. 1 ods. 2 smernice.

⁴⁸ Nakoľko tento príspevok sa zameriava na trestné konanie všeobecne, nie na konanie o európskom zatýkacom rozkaze, k otázkam spojeným s európskym zatýkacím rozkazom pozri KLIMEK, L.: *Právo na tlmočenie a preklad v konaní o európskom zatýkacom rozkaze*. In: *Justičná revue*, roč. 63, č. 2 (2011), s. 262–269.

⁴⁹ Explanatory memorandum to the Initiative for a Directive of the European Parliament and of the Council on the rights to interpretation and to translation in criminal proceedings. 16801/09, ADD 1.

⁵⁰ *Delalic and others*, IT-96-21-T of 25 September 1996 (Trial Chamber Decision). K rozhodnutiam Medzinárodného trestného tribunálu pre bývalú Juhosláviu, týkajúcim sa práva na tlmočenie, pozri ZAPPALÀ, S.: *Human Rights in International Criminal Proceedings*. Oxford University Press, 2003, s. 55 a nasl.

Pokiaľ ide o právo na tlmočenie v trestnom konaní, smernica ukladá členským štátom povinnosť zabezpečiť, aby podozrivým alebo obvineným osobám, ktoré nehovoria jazykom príslušného trestného konania alebo mu nerozumejú, sa bezodkladne poskytlo tlmočenie počas trestného konania pred vyšetrovacími a justičnými orgánmi vrátane policajného výsluchu, všetkých súdnych pojednávaní a akýchkoľvek potrebných predbežných pojednávaní. Taktiež vyžaduje, aby tam, kde je to potrebné na zabezpečenie spravodlivého procesu, bolo k dispozícii tlmočenie komunikácie medzi podozrivými alebo obvinenými osobami a ich právnym zástupcom v priamej súvislosti s akýmkoľvek výsluchom alebo pojednávaním počas konania alebo s podaním opravného prostriedku alebo inými procesnými žiadosťami. Naviac, členské štáty majú zabezpečiť, aby bol zavedený postup alebo mechanizmus na zistenie toho, či podozrivé alebo obvinené osoby hovoria jazykom trestného konania, či mu rozumejú a či potrebujú pomoc tlmočníka. Kvalita tlmočenia musí byť postačujúca na zabezpečenie spravodlivého procesu, čo sa má dosiahnuť najmä zabezpečením toho, aby podozrivé alebo obvinené osoby v trestnom konaní boli oboznámené s prípadom, ktorý sa proti nim vedie, a aby boli schopné uplatniť svoje právo na obhajobu.⁵¹

Autori smernice nezabudli ani na možnosť domáhať sa nápravy prostredníctvom opravného prostriedku. Členské štáty zabezpečia, aby v súlade s postupmi vo vnútroštátnom právnom poriadku, podozrivé alebo obvinené osoby mali právo podať opravný prostriedok proti rozhodnutiu, v ktorom sa konštatuje, že tlmočenie nie je potrebné, a v prípade, že tlmočenie bolo poskytnuté, možnosť podať sťažnosť, že kvalita tlmočenia nie je postačujúca na zabezpečenie spravodlivého procesu.

Pokiaľ ide o právo na preklad základných dokumentov v trestnom konaní, smernica ukladá členským štátom povinnosť zabezpečiť, aby sa podozrivým alebo obvineným osobám, ktoré nerozumejú jazyku dotknutého trestného konania, v primeranom čase poskytol písomný preklad všetkých dokumentov, ktoré sú základné na zabezpečenie toho, aby boli schopné uplatniť svoje právo na obhajobu a zaručenie spravodlivého procesu. Ako základné dokumenty považuje každé rozhodnutie, ktorým sa osoba pozbavuje osobnej slobody, každá obžaloba alebo obvinenie a každý rozsudok. Avšak, príslušné orgány rozhodnú o tom, či sú v každom danom prípade ešte iné základné dokumenty. Nepožaduje sa prekladať tie časti základných dokumentov, ktoré nie sú relevantné na to, aby sa podozrivé alebo obvinené osoby oboznámili s prípadom, ktorý sa proti nim vedie. Kvalita prekladu musí byť postačujúca, najmä zabezpečením toho, aby podozrivé alebo obvinené osoby boli oboznámené s prípadom, ktorý sa proti nim vedie, a aby boli schopné uplatniť svoje právo na obhajobu. Prirodzene, osoba sa môže práva na preklad vzdať. Vzdanie

⁵¹ Čl. 2 smernice.

sa tohto práva podlieha požiadavkám, že osobe bolo poskytnuté vopred právne poradenstvo alebo bola inak v plnej miere oboznámená s dôsledkami takého vzdania sa práva a že takéto vzdanie sa práva bolo jednoznačné a dobrovoľné.⁵²

Tak ako pri práve na tlmočenie, ani v súvislosti s prekladom dokumentov autori smernice nezabudli na možnosť domáhať sa nápravy prostredníctvom opravného prostriedku. Členské štáty majú zabezpečiť, aby podozrivé alebo obvinené osoby mali právo podať opravný prostriedok proti rozhodnutiu, v ktorom sa konštatuje, že preklad dokumentov alebo ich častí nie je potrebný, a v prípade, že preklad bol poskytnutý, možnosť podať sťažnosť, že kvalita prekladu nie je postačujúca na zabezpečenie spravodlivého procesu.

Záver

Spoločný medzinárodný právny základ pre ochranu práv podozrivých alebo obvinených osôb v trestnom konaní je zakotvený Dohovorom o ochrane ľudských práv a základných slobôd, prijatý Radou Európy z roku 1950. Pokiaľ ide o postoj EÚ k Dohovoru, EÚ prijala záruky poskytované Dohovorom. Základné práva tak, ako sú v ňom zaručené a ako vyplývajú z ústavných tradícií spoločných pre členské štáty, predstavujú všeobecne zásady práva EÚ. Avšak, aj keď všetky členské štáty sú zmluvnými stranami Dohovoru, EÚ je názoru, že pokiaľ ide o trestné právo, je potrebné dôslednejšie uplatňovanie práv a záruk uvedených v Dohovore. Navyiac, keď bol Dohovor vypracovaný, cezhraničná komunikácia, cestovanie, trestná činnosť a justičná spolupráca boli menej časté ako v dnešných dňoch. Opatrenia založené na vzájomnom uznávaní justičných rozhodnutí zmenili charakter cezhraničného trestného konania, ale práva obsiahnuté Dohovore neboli navrhnuté tak, aby ponúkli záruky v takýchto typoch konaní.

Odstránenie vnútorných hraníc v rámci EÚ a narastajúce uplatňovanie práva na voľný pohyb a pobyt viedli k nárastu počtu osôb podieľajúcich sa na trestnom konaní v inom členskom štáte. Rada EÚ schválila Plán na posilnenie procesných práv podozrivých alebo obvinených osôb v trestnom konaní. Jedným z opatrení tohto plánu je preklad a tlmočenie.

Opatrením v legislatívnej podobe na úrovni EÚ sa stala Smernica 2010/64/EÚ o práve na tlmočenie a preklad v trestnom konaní, prijatá v roku 2010. Stanovuje

spoločné minimálne pravidlá, ktoré sa majú uplatňovať v oblastiach tlmočenia a prekladu v trestnom konaní v rámci EÚ. Smernica sa opiera o Dohovor, ako aj k nemu vypracovanú judikatúru. Avšak, úroveň ochrany by nemala byť nižšia, ako sú štandardy stanovené v Dohovore. Implementácia smernice do právnych poriadkov členských štátov má byť vykonaná do októbra 2013. To implikuje, že zabezpečovanie práva na tlmočenie a preklad v trestnom konaní v členských štátoch EÚ má byť posilnené novým rozmerom.

Resumé

Príspevok sa zaoberá právom na tlmočenie a preklad v trestnom konaní ako novým opatrením EÚ, predstaviteľným za účelom posilnenia procesných práv podozrivých alebo obvinených osôb. Je rozdelený do troch častí. Prvá prezentuje súčasný právny rámec práva na tlmočenie a preklad v trestnom konaní a zameriava sa na Dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd a judikatúru Európskeho dvora pre ľudské práva. Druhá časť analyzuje aktivity v EÚ a potrebu posilnenia právom na tlmočenie a preklad v trestnom konaní. Tretia časť analyzuje nové legislatívne opatrenie EÚ – Smernicu 2010/64/EÚ o práve na tlmočenie a preklad v trestnom konaní.

Summary

The paper deals with the right to interpretation and translation in criminal proceedings as a new measure of the EU, introduced in order to strengthening procedural rights of suspected or accused persons. It is divided into three parts. First part presents the current legal framework of the right to interpretation and translation in criminal proceedings and focuses on the European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms and the case law of the European Court of Human Rights. Second part analyses the activities of the EU and the need of strengthening the right to interpretation and translation in criminal proceedings. Third part analyses a new legislative measure of the EU – a Directive 2010/64/EU on the right to interpretation and translation in criminal proceedings.

⁵² Čl. 3 smernice.